

Leta ke Pol usuf Fan Rom Orek Famu

Leta igii, Pol i siit u usuf fan Rom, aunbiing i kiis na Korin. Ke ka ta u usuf nenge fifin asa e Fibi, ke ka kep u una Rom (par Rom 16:1).

Rom i tara maleh, ae tara king ri foteng u ini Sisar i kiis la lo.

Aunbiing Pol i siit leta igii, biil biitom i la una Rom, ke biil biitom i fausum ri. Pesu, na leta igii ka ier isi fausum ri ini ifuun e tier. Nenge tier ae i ier isi rin malal rokap lo, i aragii: Fanu tikii ri ka tel ta sinang laulau, ma biil tikas i tom tortores na mata God. Ma na unune sau lo Iesu Karisito, God in foteng kerer le kere foron tom tortores. Aunbiing kere unune lo Iesu Karisito, keren liu ini liu fuuh, ke kerek liu namin wolwol ken Tanwa Kalkaluu.

Pol i use fan Iudaia sabin le God biil tom i ruu ufu ri, ma ka fas ri sabin le i ier isi la unaisri.

Ke na farfarop lo, Pol ka ororek isi foron rokap na sinang ae foron tom unune rin mi lo.

Leta usuf fan Rom i aragii:

1:1-17 Tanwara na leta igii

1:18—3:20 Fanu tikii ri ka tel ta sinang laulau

3:21—4:25 God in faliu kerer aunbiing kere un-
une lo Karisito

5:1—8:39 Lo Karisito, ifasi keren liu ini liu fuuh

9:1—11:36 God biil tom i ruu fan Israel

12:1—15:13 Gamen mi na foron rokap na sinang

15:14—16:27 Farfarop na orek ke Pol usuf fan
Rom

¹ Ia Pol, ia nenge fafauun ke Karisito Iesu. I kam pes ta iau arae nenge aposel, ke ka tim pes ta iau isi fafas ini Rokap na Fafas.

² Rokap na Fafas ae, pakanini tom i falimlim ta ini, ke foron profet kia ri ka siit papte ta u na Buk na Gogoh.

³ I e fafas lo ke Kalalik. Na pununfo i sikinting lo king Dewit,

⁴ isau le God i famalal u le Iesu Karisito, Kumguui kirer, i e Kalalik ke God, aunbiing i fapti fafis ta u tina minet ini rakrakai ken Tanwa Kalkaluu.

⁵ Lo Karisito sau, God ka mais kemem, ke keme ka tapiek aposel isi kemek sik asa, aunbiing kemen fafas usuf fanu tikii ae biil ri fan Iudaia, isi rik unune lo ke rik mi lo.

⁶ Gam sabin, gam ae na palgan fanu ae God ka kam pes ta ri arae fanu ke Iesu Karisito.

⁷ Ia sisiit usuf gam tikii na Rom ae God i ier kanaka isi gam, ma ka kam pes ta gam isi gamen tapiek fanu kalkaluu kia.

Fama is ke siaroh usuf gam, sing God Tama kerer, ke sing Kumguui Iesu Karisito.

Pol i Lala Ier isi Laum Fan Rom

⁸ Tier famu, lo Iesu Karisito, ia fotrokap lo God kiak isi gam tikii, wara le fanu tikii na piklinbat ri ongen ususe na unune kimi.

⁹ God, ae ia foim la sing i ini balang tikii, aunbiing ia fafas la ini Rokap na Fafas ulo ke Kalalik, i usum le fitliu ia wolpes gam la

¹⁰ na foron sising tikii kiak. Ma igii, ia ka sising usuf God le, male na wolwol kia, ke ik sapeng mang na sal salang isi iak la unaismi.

¹¹ Ia lala ier le ian par gam, isi iak ta ti fafen una farakrakai tanwa gam,

¹² isi gam, ke iau sabin, kerek farakrakai faliu kerer ini unune kirer.

¹³ Foron tuaklik, ia ier le gamen usum le, ifuun e biing ia puput ta le ian la unaismi, isi iak par fuan foim kiak na liu kimi, arae sau ia par fuan foim kiak sing fale fanu sabin ae biil ri fan Iudaia. Isau le ka pang igii, ia riris le ian la.

¹⁴ Tara foim kiak tom una fafas usuf fan Grik, turan fale fanu sabin, ke usuf fanu ae imel e tasum kiri, turan fanu sabin ae biil ti tasum kiri.

¹⁵ I e wara, ia ka lala ier tom isi fafas sabin ini Rokap na Fafas usuf gam fan Rom.

Rokap na Fafas i e Rakrakai ke God

¹⁶ Biil ia to matlawen kunan Rokap na Fafas, wara le i e rakrakai ke God una faliu fanu tikii ae ri unune. Famu usuf fan Iudaia, ke usuf fanu sabin ae biil ri fan Iudaia.

¹⁷ Wara le Rokap na Fafas i famalal sal ae God i foteng kerer le keren tortores lo na mata. Kere tapiiek tortores na sinangun unune keskes sau. Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Se sau i unune, God in foteng u le i tom tortores, ke in liu.”

Ngaliafke God ulon Fanu ae ri Tel Sinang Laulau

¹⁸ God i finngas ngaliaf kia tinbae na kukulii ulon fanu ae biil ri bulat lo ma ri ka tel sinang laulau, ma na foron sinang laulau kiri, ri ka tikale tekentu.

¹⁹ Wara le tier ae ifasi rin usum lo, lo God, i malal sau usuf ri. God tom i famalal ta u usuf ri.

²⁰ Wara le, types u na tanwaran fakfakiis, aunbiing fanu ri par foron fakfakiis, ifasi rin usum na sinangu God, taftawa le biil ri par sinangu. Ifasi rin usum le rakrakai kia i kiis fitliu, ma rin usum le i e God. Pesu, biil ti sal ken fanu una fakawe ufu.

²¹ Taftawa ri usum lo God, isau le biil ri ta memeh usuf i arae i e God, ke biil sabin ri fotrokap la usuf i, biil. Ma sinangun wolwol fofoes ka kuruung ri, ma ri ka arae foron talos, ae balri ifuun ini kubunor.

²² Ri tom, ri tara le imel e rokap na wolwol kiri, isau le ri tapiék arae foron talos.

²³ Biil ri lotu unaisa God ae i liu fitliu, ma ifuun ini memeh, biil. Ri ka lotu bin unaisan tantanwan fanu ae rin met sau, ke unaisan tantanwan foron man, foron muruuw ke foron tier ae ri kakak la.

²⁴ Pesu, God ka sok ufu ri, isi rik tel foron sinang ae i duh, namin sani ae ri tom ri kalkal isi, ke rik tel foron tier an famatlawen faliu na pununfo ri.

²⁵ Ri ka sokiliis fafausum tekentu lo God una lem. Ke ri ka lotu ma ri ka fapu ri na piklin foron tier sau ae God i fakiis ta ri, isau le biil bin rik lotu unaisa Tom Fakfakiis, ae fitliu ususefages in la usuf i ma biil ti farfarop lo. Amen.

²⁶ I e wara, God ka sok ufu ri isi rik mi na foron wolwol laulau ae ifasi rin matlawen kuna. Kelefin kiri sabin, ri ka sokiliis tortores na sinangun fakekel, ma ri ka borong fis tom ini ri.

²⁷ Fanu tamat sabin arae, ri ka sok ufu tortores na sinangun fakekel turan kelefin, ma ka apti tom e balri isi ri tom, ke ri ka borong fis tom ini ri. Ma aunbiing ri tel matngan sinangun famatlawen

arae, ri tom rin kep fafis fangungut kunan sinang laulau ae ri tel ta u.

²⁸ Nenge tier sabin, biil ri wol le i temin tier isi rin usum lo God, pesu God ka sok ufu wolwol kiri ka laulau, isi rik tel foron tier ae biil i tortores isi rin tel u.

²⁹ Liu kiri ifuun ini foron matngan sinang tikii ae biil i tortores, sinang ae i laulau, sinangun akalemok ke sinangun ememse fal. Ri fuun ini bala laulau, sinangun sisiimete, sinangun tem-paek fanu, ri ka famfabal ke ri ka fafating. Ri ka orek kumkum,

³⁰ ke ri ka use falaulau fal. Ri ka ememse God, ri ka falaumet paklu ri, ri ka sik asri tom, ri ka orek kamgas. Ma ri ka wolpes marmarsan sal una tel sinang laulau. Ri foron tom ongen fabulwar sing foron temri ke tinri.

³¹ Ma biil ti rokap na wolwol sing ri, biil ri tel fasuut falimlim la kiri, biil ri ier isi fal, ke biil ri mais fal.

³² Ma taftawa ri usum ta na tortores na nagogon ke God le, fanse ri tel matngan sinang arae, i tortores tom le rin met, isau le ri tongon tel u tom e foron sinang ae. Ma biil i sau ae, biil. Ri somangat sabin ini fal ae ri tel u.

2

God in Tel Tortores na Nagogon

¹ Pesu, wo ae o sir matan fal la, biil ti sal kiam una fakawe. Sani o sir matan fal ini, wo tom o sir kuna, wara le wo sabin o tel u la e foron sinang arae.

² Kere usum le nagogon ae God in tel u ulon fanu ae ri tel matngan sinang arae, i tortores.

³ Ma o kaltu sau. Aunbiing o sir matan fal isi sinang ae ri tel u, ma wo tom o tel u la, ke arafah, o wol le ifasi on alfe nagogon ke God?

⁴ God i finngas ta tara rokap kia usuf o, ma biil i sangar na nagogon o isi foron sinang laulau kiam, ke biil i usum na tuktuke wo. Arafah, o puris u e rokap kia? Biil o par failiim u le i ta aunbiing usuf o isi on sokiliis liu kiam?

⁵ Isau le balam i sorokai kanaka, ma biil o sokiliis liu kiam, pesu, wo tom o ka pakne turim ngaliaf ke God ulo wo, una aunbiing tortores na nagogon kia in tapiek malal.

⁶ God in nagogon temtem tikii, namin sani tom ae i tel ta u.

⁷ God in ta liu fitliu usuf fanse ae ri tongon tel rokap na sinang, isi rik kep memeh, as laumet, ke liu ae biil ti farfarop lo.

⁸ Isau le fanse ae ri wol lo ri tom, ma biil ri mi na tekentu, ma ri ka mi na foron sinang laulau, ngaliaf turan balkut ke God in kiis na olri.

⁹ In mel e fangungut turan tatawin in tapiek lon fanu tikii ae ri tel sinang laulau, famu usuf fan Iudaia, ke namih, usuf fanu ae biil ri fan Iudaia.

¹⁰ Isau le God in ta memeh, as laumet, ke siaroh usuf fanu tikii ae ri tel rokap na sinang, famu usuf fan Iudaia, ke namih, usuf fanu ae biil ri fan Iudaia.

¹¹ Wara le sinangu God i fafasih sau usuf fanu tikii.

¹² Fanu tikii ae biil ri usum na nagogon ke Moses ma ri ka tel sinang laulau, rin fiu tom. Ke fanu tikii ae ri usum na nagogon ae ma ri ka tel sinang laulau, God in nagogon ri tom namin nagogon ae.

¹³ Wara le biil e fanu ae ri ongen nagogon ke Moses, ri tortores na mata God, biil. Fanu sau ae ri misuut na nagogon ae, God in foteng ri le ri foron tom tortores.

¹⁴ Fanu ae biil ri fan Iudaia, biil ri usum na nagogon ke Moses, isau le aunbiing ri tel rokap na sinang arae nagogon i use u, i finngas u le nagogon i kiis na dah lo ri.

¹⁵ Matngan fanu arae, i malal le sani ae nagogon ke Moses i use u i kiis na balri. Aunbiing ri tel sinang laulau, le sinang ae i rokap, wolwol kiri tom i famalal u le ri sir le biil.

¹⁶ Na biingen nagogon, God in ta ufu foim na nagogon usuf Iesu Karisito isi ik nagogon wolwol kum ken fanu, arae tom ia use u la, aunbiing ia fafas ini Rokap na Fafas.

Fan Iudaia ri Orek Kamgas le ri Usum na Nagogon

¹⁷ Igii, ian fas wo ae o tara la le o nenge sikin Iudaia: O wol le foron nagogon ke Moses ifasi in lupes o, ma o ka orek kamgas la le, wo ke God.

¹⁸ O usum na sani God i ier isi, ma o iliim sani i tortores, wara le o ka kep ta fafausum na foron nagogon.

¹⁹ Ma na wolwol kiam, o tara la le, o arae kaltu ae i fatangtangne foron kut, ma arae malal ken fanu ae ri kiis na kubunor.

²⁰ Ke o wol la sabin le, wo arae nenge kaltu una patrai foron talos, arae tom fafausum ken

berberat puun, wara le o ka kep ta foron rokap na tasum turan orek tekentu tina foron nagogon.

²¹ O ae o fausum fal la, ke isi sa biil ok fausum fafis wo tom? O ae o fafas la le, “Gong gam sisii,” arafah, biil o sisii la?

²² O ae o tara la le, “Gong gam tel sinangun puur,” arafah, biil o tel sinangun puur la? O ae o ememse foron god famfabal la, arafah, biil o suksukuum la tina felun tunmapek ken foron god famfabal?

²³ O ae o orek kamgas la le o usum na foron nagogon, o fapuh asa God, aunbiing o lek foron nagogon kia.

²⁴ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Fanu ae biil ri fan Iudaia ri orek laulau una asa God, i wara lo gam.”

²⁵ Male o misuut na foron nagogon, ke sinangun fakiit i temin tier.* Isau male o lek foron nagogon, ke wo arae kalu ae biil biitom ri kiit pununfo.

²⁶ Male tikas ae biil ri kiit pununfo, i misuut la na sani ae nagogon i use u, arafah, God biil in par u arae kalu ae ri ka kiit ta pununfo?

²⁷ Se biil ri kiit pununfo, isau le i misuut na foron nagogon, in sir matam wara le o nenge tom lek nagogon, taftawa le imel e buk na nagogon sing o, ke ri ka kiit ta pununfom.

²⁸ Se i sikin Iudaia sau na as, biil i sikin Iudaia tutus. Ke se ri kiit pununfo sau, biil e sinangun fakiit tekentu, biil.

^{2:24:} Aisaia 52:5; Esekiel 36:22 * ^{2:25:} Sinangun kiit pununfon fanu tamat, i e sinangun fan Israel. I e fakileng le ri ka tapiek fanu ke God

²⁹ Isau le se ae bala i tortores na mata God, i e sikin Iudaia tutus. Ma sinangun fakiit tekentu, biil e sinang ae fanu ri tel u aunbiing ri misuut na nagogon, biil. Tanwa Kalkaluu tom i tel u na bala. Matngan kaltu arae, God tom in usefages u, biil e fanu, biil.

3

God i Tel Fasuut Orek kia la

¹ Male nenge kaltu i sikin Iudaia, sani e rokap lo? Ke sinangun fakiit, imel e rokap lo?

² Iuu, ifuun e rokap lo. Tier famu, God i unune ufu ta orek kia usuf fan Iudaia.

³ Arafa in tara arae male fal biil ti unune kiri? Male biil ti unune kiri, ke ifasi in tikale God isi biil in fasuut orek kia?

⁴ Biil tom! God i tekentu, taftawa le fanu tikii ri foron tom lemlemet. Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,

“I malal le o tortores aunbiing o orek,
ma aunbiing ri tiu wo,
biil rin tafe ti tier i ger na orek kiam.”

⁵ Isau male sinang laulau kirer i famalal tu u le God i tortores, ke arafa keren tara arae? Arafah, God i tel sinang ae biil i tortores aunbiing i ngaliaf ma ka ta fangungut usuf kerer? Kiskam, matngan orek arae, i tapiek la sau na wolwol ken fanu.

⁶ Biil tom! Male nagogon kia biil i tortores, ke arafa in nagogon fanu na piklinbat arae?

⁷ Isau le fal rin fapue aragii, “Male ia nenge tom lemlemet, sinangung i famalal tu u le orek ke God i tekentu, ma in ta memeh usuf i. Ke isi sani biitom

God ik nagogon iau isi iak fiu kunan sinang laulau kiak?”

⁸ Awii, fal rin tara aragii, “Keren tel sinang laulau isi rokap ik tapiek.” Fale fanu ri lem ulo kemem, le kemem fausum fanu la arae. Isau le biil i tekentu. Fanse ri use u arae, i tortores tom le God in nagogon ri isi rik fiu.

Biil Tikas i Tortores na Mata God

⁹ Arafa keren tara arae? Kemem fan Iudaia keme rokap kanaka lon fale fanu? Biil tom! Kere ka famalal ta u le fan Iudaia turan fanu ae biil ri fan Iudaia, kere tikii kere kiis sau na piklin rakrakai ken sinang laulau.

¹⁰ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh le,
“Biil tikas i tortores,
biil tom in tikii.

¹¹ Biil tikas i malal e wolwol kia,
ke biil tikas i im isi God.

¹² Ri tikii ri ka tamikis koseng ta u,
ma ri tikii ri ka tapiek arae tier foes.

Biil tikas i tel sinang rokap,
biil tom in tikii.”

¹³ “Pogong ari i arae toh na minet ae i sapeng.
Ma kerme ri i lasan na lem.”

“Pununbuli ri imel e wef lo,
arae sii fafangaet.”

¹⁴ “Ngusri ifuun ini fatuam,
ke ini orek ae i fapising.”

¹⁵ “Ri paskek sape la isi siimete fanu.

¹⁶ Laulau turan tatawin i arae melem na falifu
ae ri la lo.

¹⁷ Ma sal na siaroh, biil ri usum lo.”

¹⁸ “Na matri, biil ti sinangun bulat lo God.”

¹⁹ Kere ka usum mang le foron tier ae nagogon ke Moses i use u, i use u lon fanu ae ri kiis na piklin nagogon. Pesu, fanu tikii na piklinbat rin ti na nagogon ke God, ma biil tikas ifasi in fakawe.

²⁰ Wara le biil tikas in tapiek tortores na mata God na sinangun mi na foron nagogon, biil. Foron nagogon ri finngas kerer la sau ini foron sinang laulau kirer.

Keren Tapiek Tortores na Sinangun Unune sau

²¹ Isau le igii, God ka finngas ta nenge sal ae i foteng kerer le keren tortores lo na mata, ma biil na sinangun mi na foron nagogon, biil. Sal igii, Buk na Nagogon, turan orek ken foron profet ka famalal ta u.

²² Sal ae, i aragii: Fanu tikii ae ri unune lo Iesu Karisito, God in foteng ri le ri tortores na mata. Biil tikas i neng keskes, biil.

²³ Wara le fanu tikii ri ka tel ta sinang laulau, ma ri pongpong isi memeh ke God.

²⁴ Isau le na famais kia ae i ta foes ta u sau, ka foteng ri le ri tortores na mata, wara na foim ae Karisito Iesu i tel ta u una fiil fasengsegeng ri.

²⁵ God ka ta ufu ta ke Kalalik, isi in met arae tunmapek una farop ngaliaf kia. I met ma dawu ka pa ufu sinang laulau ken fanu tikii ae ri unune lo. God i tel u arae, una finngas u le i tortores, aun-biing i fofo ini fanu ma i par ufu ta foron sinang laulau kiri tinpakanini, ma biil i ta fangungut usuf ri.

²⁶ Ma igii, God ka tel u arae una finngas u le i tortores, isi ik malal le i tel sinang ae i tortores aunbiing i foteng fanu le ri tortores na mata, na unune kiri lo Iesu.

²⁷ Pesu, ifasi keren orek kamgas? Biil tom! Isi sah? Keren orek kamgas wara le kere misuut na foron nagogon? Biil! Na unune sau kirer, kere ka tortores na mata God.

²⁸ Wara le igii, kere ka usum mang le, God i foteng fanu le ri tortores na mata, na unune sau, ma biil na sinangun mi na nagogon.

²⁹ Arafah, God i God ken fan Iudaia sau, ma biil i God ken fanu ae biil ri fan Iudaia? Biil. I God ken fanu sabin ae biil ri fan Iudaia.

³⁰ Wara le itikii sau e God, ae in foteng fan Iudaia le ri tortores na mata, na unune kiri. Ke ik foteng fanu sabin ae biil ri fan Iudaia le ri tortores na mata, na unune kiri.

³¹ Arafah, kere sai ufu foron nagogon, aunbiing kere unune? Biil! Aunbiing kere unune, kere finngas u le nagogon i rakrakai.

4

Abaram i Tapiek Tom Tortores na Unune

¹ Sani keren use u ulo Abaram, tubutamat kerer, ke sani ae i im tafe ta u?

² Male God i foteng Abaram le i tortores namin rokap na foim ae i tel ta u, ke ifasi in orek kamgas ulo tom. Isau le, biil in orek kamgas na mata God.

³ Buk na Gogoh, sani i use u? I use u aragii, “Abaram i unune lo God, ke na unune kia, God ka par u le i tortores na mata.”

⁴ Male tikas i foim, ke fasuat kia biil rin par u arae fafen, biil. I fuan foim tom kia.

⁵ Ke arafa lon kaltu ae biil i foim isi in tapiek tom tortores, isau le i luun unune kia lo God, ae i foteng fanu laulau la le ri tortores? Kaltu ae, God in par u le i tortores na mata, na unune sau kia.

⁶ Dewit sabin i use ta u arae. I tara le, nenge kaltu i kalok aunbiing God i par u le i nenge tom tortores, na unune kia sau, ma biil na foim ae i tel ta u, biil.

I use u aragii,

⁷ “Ri kalok e fanu
ae God ka pa ufu ta foron sinang ae ri tel fager
ta u,
ke ka wol ufu ta foron sinang laulau kiri.

⁸ I kalok e kaltu
ae God biil in wol papte foron sinang laulau
kia.”

⁹ Arafah, fafakalok igii ken fanu sau ae ri kiit pununfo ri,* le ken fanu sabin ae biil ri kiit pununfo ri? Kere use u la le, na unune sau ke Abaram, ke God ka par u le i tortores na mata.

¹⁰ Nangis God i par ta u le i tortores? Nami na aunbiing ri ka kiit ta pununfo, le na famu? Biil namih, na famu!

¹¹ Ri kiit pununfo mang namih, una fakileng u le God ka par ta u le i tortores, i wara na unune sau kia. Pesu, Abaram ka tapiek taman fanu tikii ae ri unune, ke God ka par ri le ri tortores na mata, taftawa le biil ri kiit pununfo ri.

4:7: BukSong 32:1,2 * **4:9:** Fanu ae ri kiit pununfo ri, ri fan Iudaia, ma fanu ae biil ri kiit pununfo ri, ri fanu keskes **4:11:** Stat 17:10

¹² I taman fanu sabin ae ri kiit pununfo ri. Biil i wara sau le ri kiit pununfo ri, biil. I wara sabin le ri mi na sinangun unune arae tama kerer Abaram i mi ta lo, aunbiing biil biitom ri kiit pununfo.

Abaram i Taman Fanu ae ri Unune

¹³ God i falimlim ta le in fakale Abaram turan foron tubutamat, ini piklinbat. Falimlim igii, God i tel ta u usuf i, i wara sau le i tom tortores na mata, na unune kia. Biil i kep u wara le i mi ta na nagogon, biil.

¹⁴ Male God in ta piklinbat usuf fanu, wara le ri mi na foron nagogon, ke unune biil in mel e kamtina, ke falimlim ke God in arae tier foes sau.

¹⁵ Wara le ngaliaf ke God in kiis lon fanse ae ri totof isi mi na nagogon, isau le biil ri misuut lo. Male biil ti nagogon, ke biil in mel e sinangun lek nagogon.

¹⁶ Pesu, sani ae God i falimlim ta ini, in ta u sau usuf fanu ae ri unune, isi ik arae fafen ae i ta foes u sau usuf foron tubutamat tikii e Abaram. Biil in ta u sau usuf fanu ae ri mi na nagogon, biil. In ta u usuf fanu sabin ae ri unune arae Abaram, wara le i taman fanu tikii ae ri unune.

¹⁷ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii: “Ia ka luun ta wo arae taman ifuun e mat.” Na mata God, Abaram i e tama kerer, wara le i unune ta lo God ae i ta liu la usuf foron minet, ma i orek sau, ke foron tier ae biil tikas tah, ka tapiek.

¹⁸ Abaram i nene tom ini unune isi falimlim ke God, taftawa i par aragii le biil mang ti tier in pilok. Pesu, Abaram ka tapiek taman ifuun e mat,

arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Foron tubumtamat rin fuun.”

¹⁹ Taftawa le ka nenge mar ta e bet kia, ma biil mang ti rakrakai kia, ke Sara sabin biil mang ifasi in fafang, isau le unune ke Abaram biil tom i puh tah.

²⁰ Ma biil iwu e wolwol kia na falimlim ke God, biil. I tifat tom ma unune kia ka kuumkuum la, ke ka usefages God,

²¹ wara i usum tom le God imel e rakrakai kia una tel fasuut falimlim kia.

²² I e wara, ae God ka par u le i tortores na mata.

²³ Orek ae na Buk na Gogoh ae i tara le, “God ka par u le i tortores na mata,” biil ri siit u usuf Abaram keskes sau, biil.

²⁴ Ri siit u usuf kerer sabin. Male keren unune lo God ae i fapti fafis ta Iesu, Kumguui kirer, tina minet, ke God in par kerer sabin le kere tortores na mata.

²⁵ God i ta ufu ta Iesu isi in met isi foron sinang laulau kirer, ke ka fapti fafis u tina minet, isi kerek tortores na mata.

5

Kere Fatala tura God

¹ Na unune kirer, God ka foteng kerer le kere tortores na mata. Pesu, ka mel e siaroh na fatpoto kerer tura God, i wara lo Kumguui kirer, Iesu Karisito.

² Ka sapeng ta na sal salrer una famais kia, wara na unune kirer. Ma igii, kere mang ta ae na palga. Ke kere laes ma kere ka nene ini unune isi memeh ke God ae keren kiis lo.

³ Biil i sau ae, biil. Kere laes sabin na foron fangungut ae kere kalsakai u la, wara le kere usum le i farakrakai kerer isi keren tifat.

⁴ Ma tifat kirer, i fatapiek matngan liu ae ifasi God in somangat ini. Ma aunbiing imel e matngan liu ae sing kerer, ke in fatapiek sinangun nene ini unune isi fafaliu ke God.

⁵ Aunbiing kere nene ini unune isi fafaliu ke God, biil keren nene song, biil. Wara le God i ta ta Tanwa Kalkaluu usuf kerer, isi in fafuun balrer ini famais kia.

⁶ Ma na aunbiing tutus ae God i put ta u, Karisito i met ta isi kerer fanu laulau, na aunbiing biil ti rakrakai kirer una lupes fafis kerer.

⁷ In ngangaten tom le tikas in met isi nenge tom tortores. Awii ngan ifasi tikas in ier isi met isi ti kalu rokap.

⁸ Isau le, God i finngas famais kia tom usuf kerer aragii: Aunbiing kere arae foron tom tel sinang laulau biitom, Karisito ka met ta isi kerer.

⁹ Ma iwara na dawu, ke God ka foteng kerer le kere tortores na mata. I tekentu kanaka, male i arae, ke kere ka usum mang le Iesu in faliu kerer sabin koseng ngaliaf ke God.

¹⁰ Pakanini, kere kiis ta arae foron tuui ke God, isau le God ka fatala fis ta tura kerer, wara na minet ke ke Kalalik. I tekentu kanaka, male God ka fatala fis ta tura kerer, ke kere ka usum mang le in faliu kerer, wara na liu ke ke Kalalik.

¹¹ Biil i sau ae, biil. Kere laes sabin tura God, i wara lo Kumguui kirer Iesu Karisito ae i fatala fafis kerer tura God.

Minet i la sing Adam, ke Liu i la sing Karisito

¹² Sinang laulau i tapiek na piklinbat, i wara sau lo itikii e kaltu ae i tel ta sinang laulau. Ke sinang laulau ka fatapiek minet. Ma minet ka la ulon fanu tikii, wara le fanu tikii ri ka tel ta sinang laulau.

¹³ Aunbiing God biil biitom i ta ufu ta foron nagogon, ka mel ta e sinang laulau na piklinbat. Isau male biil ti nagogon, ke biil ifasi keren iliim sinang laulau.

¹⁴ Isau le, types u lo Adam papang na aunbiing ke Moses, fanu tikii ri kiis na piklin rakrakai ken minet. Taftawa le biil ri lek orek ke God arae Adam, isau le ri sabin ri kiis na piklin rakrakai ken minet. Adam i e tintof lo ier ae in tapiek namih.

¹⁵ Isau le fafen ke God biil ifasi arae sinangun lek nagogon ke Adam. Fanu fuun ri met wara na sinangun lek nagogon ken itikii sau e kaltu. Isau le, famais ke God i laumet kanaka, ma lo itikii sau e kaltu, Iesu Karisito, God ka fore famais kia arae fafen usuf fanu fuun.

¹⁶ Ma fafen ke God sabin biil i arae fuan sinang laulau ke Adam, biil. Wara na itikii sau e sinang laulau, ke fanu ri ka fiu na nagogon ke God. Isau le fafen ke God i aragii: Aunbiing fanu fuun ri lek nagogon, God ka finngas famais kia ke ka foteng ri le ri tortores na mata.

¹⁷ I wara na sinangun lek nagogon ken itikii sau e kaltu, ke fanu tikii ri ka kiis na piklin nagogon ken minet. Isau le famais ke God i laumet kanaka. I tekentu kanaka, kere usum le fanse ae ri kep tara famais turan fafen kia ae i foteng ri le ri tortores, rin liu fitliu ma rin nagogon arae foron king, i wara sau lo itikii e kaltu, Iesu Karisito.

¹⁸ Ke, na itikii sau e sinang laulau, fanu tikii ri ka fiu na nagogon ke God. Arae sabin, na itikii sau e tortores na sinang, ke God ik foteng fanu tikii le ri tortores na mata, ma rik liu.

¹⁹ Na ongen fabulwar ken itikii sau e kalu, ke fanu fuun ri ka tapiiek foron tom tel sinang laulau. In fasi sabin arae, na sinangun misuut ken itikii sau e kalu, ke fanu fuun, God ik foteng ri le ri foron tom tortores.

²⁰ God i ta foron nagogon usuf fanu, isi rik iliim u le sinangun lek nagogon i laulaumet la. Isau le aunbiing sinang laulau i laulaumet la, famais ke God ka lala laumet mang tom.

²¹ Fanu ri kiis na piklin rakrakai ken sinang laulau, ke sinang laulau ka fatapiiek minet. Isau le, fanu ae ri kiis na piklin famais ke God, na famais kia ri ka tapiiek foron tom tortores na mata, ma rik kep liu fitliu, wara lo Iesu Karisito, Kumguui kirer.

6

Kere Met ta tura Karisito, ke keren Liu sabin tura

¹ Pesu, sani keren use u? Keren tongon tel sinang laulau biitom, isi famais ke God ik laulaumet la unaisrer, beh?

² Biil tom! Kere ka met ta ufu foron sinang laulau, ke arafah, ifasi keren tongon tel sinang laulau biitom?

³ Ke, biil gam usum le, aunbiing kere kep ta bapitaiso isi patep lo Karisito Iesu, kere patep sabin na minet kia?

⁴ Pesu, aunbiing kere kep bapitaiso, kere met ke ri ka ile ta kerer tura. Ke ifasi sabin arae, na tara

memeh ke Tama, ka fapti fafis u, ke kere sabin keren liu ini liu fuuh.

⁵ Male kere patep ta arae tura na minet kia, ke kere usum le keren patep sabin tura na apaptifis kia.

⁶ Kere usum le liu tofe kirer ka met ta tura Karisito na aupaket, isi sinang laulau na pununfo kerer, biil mang in mel e rakrakai kia na olrer. Pesu, biil mang keren arae fafauun ken sinang laulau, biil.

⁷ Wara le se ae ka met ta tura Karisito, ka sensegeng ta koseng sinang laulau.

⁸ Male kere met tura Karisito, ke kere unune le keren liu sabin tura.

⁹ Wara kere usum le, God i fapti fafis ta Karisito tina minet, ke biil mang in met sabin. Minet biil mang in mel e rakrakai kia na olo.

¹⁰ I met fatikii ta sau, ma aunbiing i met, i met isi farop ufu rakrakai ken sinang laulau. Ma aunbiing i liu fis, i liu isi ta memeh usuf God.

¹¹ Gam sabin, gamen iliim u le gam ka met ta koseng rakrakai ken sinang laulau, ma gam ka liu isi ta memeh usuf God, lo Karisito Iesu.

¹² Pesu, gong mang gam somangat pes sinang laulau isi ik nagogon pununfo gam, ma gamek misuut na foron wolwol laulau na pununfo.

¹³ Ke gong sabin gam ta ti irin pununfo gam usuf sinang laulau, arae nenge tier una tel foron sinang ae i laulau, gong. Gamen ta gam tom usuf God, wara le gam ka liu fis ta koseng minet. Pesu, gamen ta tikii foron irin pununfo gam usuf i, arae tier una tel foron tortores na sinang.

¹⁴ Sinang laulau, gong i arae laulaumet kimi, wara le biil mang gam kiis na piklin foron nagogon, biil. Gam kiis na piklin famais ke God, ae i ta foes u sau.

Kere Fafauun ken Tortores na Sinang

¹⁵ Arafah, keren tel sinang laulau, wara le kere ka kiis mang na piklin famais ke God, ma biil na piklin foron nagogon? Biil tom!

¹⁶ Biil gam usum le, aunbiing gam ta ufu gam tom usuf tikas ma gam ka wong sing i, gam arae fafauun foes kia? Male gam foron fafauun ken sinang laulau, ke in ta minet usuf gam. Isau male gam fafauun ken sinangun misuut na orek ke God, ke gamen tapiek foron tom tortores na mata.

¹⁷ Ia fotrokap usuf God, wara le pakanini, gam fafauun ta ken sinang laulau, isau le igii, gam ka misuut ini balmi tikii na foron fafausum ae God i ta ta u usuf gam.

¹⁸ Gam ka sengsegeng ta koseng sinang laulau, ma gam ka tapiek fafauun ken tortores na sinang.

¹⁹ Tarama i ngangaten usuf gam isi malal rokap na foron tier na tanwa, pesu, ia ka use foron orek fatoftof usuf gam. Pakanini gam ta ta pununfo gam arae fafauun ken foron sinang ae biil i to kalkaluu, ke ken foron sinang laulau ae i laulaumet la. Isau le igii, gamen ta pununfo gam arae fafauun ken tortores na sinang, isi gamek kalkaluu.

²⁰ Aunbiing gam fafauun ta ken sinang laulau, gam sengsegeng ta koseng tortores na sinang.

²¹ Sani e fua e foron tier ae gam tel u la tin-pakanini? Igii gam ka matlawen mang kuna, ma farfarop lo, e minet sau!

²² Isau le igii, God ka fasengsegeng ta gam koseng sinang laulau, ma gam ka tapiek fafauun mang ke God. Ma fua ae gamen kep u, e kalkaluu na sinang, ma farfarop lo, e liu fitliu.

²³ Wara le fifil na sinang laulau, e minet sau. Isau le fafen foes ke God, e liu fitliu lo Karisito Iesu, Kumguui kirer.

7

Tintof na Sinangun Fakekel

¹ Foron tuaklik, ia ier isi ta orek igii usuf gam ae gam usum na foron nagogon. Arafah, biil gam usum le nenge kaltu i kiis na piklin foron nagogon aunbiing i liu biitom?

² Igii e nenge tintof na sinangun fakekel: Nenge fifin ae i fakekel, i kiis na pikli antu aunbiing antu i liu biitom. Isau, male antu ka met, fifin ae ka tampupuk mang tina nagogon na fakekel.

³ Ke, male fifin ae ka telpes nenge kaltu sabin, aunbiing antu i liu biitom, i tel sinangun puur. Isau male antu ka met, ka tampupuk mang koseng nagogon ae. Taftawa le ka telpes nenge kaltu sabin, biil i tel sinangun puur.

⁴ Foron tuaklik, aunbiing Karisito i met tah, gam sabin gam met ta tura. Pesu gam sabin gam ka tampupuk ta koseng foron nagogon, isi gam mang ke Iesu ae i apti fis ta tina minet, isi ik mel e fua kerer usuf God.

⁵ Wara le aunbiing kere kiis ta na piklin rakrakai ken liu tofe, foron nagogon ka fapti ta foron wolwol laulau na pununfo kerer. Ma wolwol laulau kirer i fatapiek sinang laulau, ke sinang laulau ka ta minet.

⁶ Isau le igii, kere ka met ta koseng foron tier ae ri kabet papte ta kerer. Ma kere ka tampupuk ta koseng foron nagogon, ma kere ka foim mang namin sal fuuh ae Tanwa Kalkaluu tom i fatapiek u. Biil mang namin sal tofe, ae i la tina foron nagogon ae ri siit ta u, biil.

Foron Nagogon ke Moses i Famalal Sinang Laulau

⁷ Pesu, sani keren use u? Keren tara le foron nagogon i e sinang laulau? Biil tom! Male biil ti foron nagogon, ke biil ifasi ian iliim sinang laulau. I aragii: Male nagogon biil in use ta u le, “Gong o ram na tier ken tikas,” ke biil ian usum ta le sinangun ram i sinang laulau.

⁸ Isau le sinang laulau ka tafe nenge mua sala na nagogon ae, ke ka fapti marmarsan sinangun ram na balang. Male biil ti nagogon, ke sinang laulau biil in mel e rakrakai kia.

⁹ Ia liu, aunbiing biil biitom ia usum na foron nagogon. Isau le aunbiing foron nagogon ka tapiek sing iau, sinang laulau ka apti ka liu, ke ia ka met.

¹⁰ Ia ka tafe u aragii le foron nagogon ae le in ta liu, ka ta minet bin.

¹¹ Wara le sinang laulau i tafe nenge mua sala una foim ini nagogon, isi ik fabal iau, ke ka siimete iau.

¹² Pesu, nagogon i kalkaluu, ma sani ae nagogon i use u i kalkaluu, i tortores, ma i rokap.

¹³ Arafah, tier ae i rokap i siimete iau? Biil tom! Sinang laulau sau i foim ini tier ae i rokap, ke ka ta minet sing iau. Foron nagogon i tel kerer ka par failiim u le sinang laulau, i laulau kanaka.

Sinang Laulau i Fapaket na Liu kirer

¹⁴ Kere usum le foron nagogon tinbae tom sing God. Isau le, iau tina piklinbat, ma ia kiis na kamkabet arae fafauun ken sinang laulau.

¹⁵ Biil ia malal na sani ia tel u. Wara le sani ae ia ier isi tel u, biil ia tel u. Sani bin ae ia ememse u, ia ka tel u.

¹⁶ Ke aunbiing ia ka tel sani bin ae biil ia ier isi tel u, i finngas u le ia somangat le nagogon i rokap.

¹⁷ Pesu, biil e iau ae ia tel u, biil. Sinang laulau tom igii lo iau, i tel u.

¹⁸ Ia usum le biil ti tier rokap igii lo iau, ia use liu tofe kiak. Wara le, ia ier tom isi tel sani ae i rokap, isau le biil ifasi ian tel u.

¹⁹ Wara le sani ia tel u, biil e tier ae ia ier isi tel u, biil. Sinang laulau ae biil ia ier isi tel u, i bin ia ka famam tel u.

²⁰ Male ia tel sani ae biil ia ier isi tel u, biil e iau mang ae ia tel u, biil. Sinang laulau tom igii lo iau i tel u.

²¹ Ke ia ka iliim nenge matngan sinang igii, i foim na liu kiak: Aunbiing ia ier isi tel rokap na sinang, sinang laulau igii tom turang.

²² Wara le na balang, ia gesges isi nagogon ke God.

²³ Isau le na pununfong ia ka par nenge sinang sabin, ka fapaket turan rokap na wolwol kiak, ke ka tel iau ia ka kamkabet na sinang laulau ae i foim na foron irin pununfong.

²⁴ Kiskam sing iau! Se in fasengsegeng iau koseng pununfong ae in fiu?

²⁵ Ia fotrokap usuf God, wara lo Iesu Karisito, Kumguui kirer!

Pesu, na wolwol kiak tom, ia arae nenge fafauun ken nagogon ke God. Isau le na liu tofe kiak, ia arae fafauun na piklin rakrakai ken sinang laulau.

8

Liu namin Tanwa Kalkaluu

¹ Pesu, fanu ae ri patep lo Karisito Iesu, God biil mang in nagogon ri isi rik fiu, biil.

² Wara le, lo Karisito Iesu, rakrakai ken Tanwa ae i ta liu la, ka fasengsegeng iau koseng rakrakai ken sinang laulau turan minet.

³ Nagogon ke Moses biil ifasi in faliu kerer, wara le liu tofe kirer biil ti rakrakai kia una misuut na foron nagogon. Isau le, sani ae nagogon biil ifasi in tel u, God ka tel u, aunbiing i wuun ufu ta ke Kalalik una farop rakrakai ken sinang laulau lo kerer. I tapiiek arae kerer foron tom tel sinang laulau, ma ka met ta arae fafen una tel ufu sinang laulau.

⁴ I tel u arae isi tortores na sinang ae nagogon i use u, ik suut na liu kirer. Wara le biil mang kere liu ini liu tofe kirer, biil. Kere ka liu mang namin Tanwa Kalkaluu.

⁵ Fanse ae ri liu ini liu tofe, wolwol kiri i kiis na sani ae liu tofe i ier la isi. Isau le fanse ae ri liu

namin Tanwa Kalkaluu, wolwol kiri i kiis na sani ae Tanwa Kalkaluu i ier isi.

⁶ Kaltu ae i luun wolwol na liu tofe, in met. Isau le kaltu ae i luun wolwol na Tanwa Kalkaluu, in kep liu turan siaroh.

⁷ Ma se ae i luun wolwol na liu tofe, i tuui ke God, wara le biil i fapu u na piklin nagogon ke God, ke biil sabin ifasi in misuut lo.

⁸ Fanse ae ri liu namin liu tofe, biil ifasi rin falaes God.

⁹ Isau le gam, biil mang gam liu namin liu tofe, biil. Gam ka liu mang namin Tanwa Kalkaluu, aunbiing Tanwa God ae lo gam. Male tikas Tanwa Karisito biil i kiis na liu kia, ke, biil i ke Karisito.

¹⁰ Isau le, male Karisito ae na liu kimi, taftawa pununfo gam in met wara na sinang laulau, isau le tanwa gam in liu tom, wara le gam ka tapiek tortores ta na mata.

¹¹ God ae i fapti fafis ta Iesu tina minet, Tanwa ae lo gam. Ma arae sau i fapti fafis ta Karisito tina minet, in ta liu sabin na pununfo gam ae in met, ini sau e Tanwa ae lo gam.

Tanwa Kalkaluu i Patak pes Kerer arae Berberat Tutus ke God

¹² Pesu foron tuaklik, imel e foim kirer, isau le biil isi keren liu namin liu tofe, biil.

¹³ Wara le, male gamen liu namin liu tofe, ke gamen met. Isau, male na rakrakai ken Tanwa Kalkaluu gam ka siimete foron sinang laulau na pununfo, ke gamen liu.

¹⁴ Wara le fanse ae ri liu namin Tanwa God, ri berberat ke God.

¹⁵ Wara le biil gam kep ta matngan tanwa ae in

fatel gam sabin arae foron fafauun foes ae ri sokeh la, biil. Gam kep Tanwa ae i patak pes gam arae berberat tutus ke God. Tanwa ae i susuefulo kerer, ke kere ka fakam la aragii, “Aba,* Tata.”

¹⁶ Tanwa Kalkaluu tom i famalal u tura tanwa kerer le kere berberat ke God.

¹⁷ Male kere berberat ke God, ke, keren kep foron tier ae God i fakale ta kerer ini, arae i fakale ta Karisito ini. Wara, male kere kalsakai fangungut tura, ke keren kep memeh sabin tura.

Memeh ae na Mih

¹⁸ Ia usum le foron fangungut ae kere kalsakai u igii, biil ifasi keren fatof u ini memeh ae God in famalal u usuf kerer namih.

¹⁹ Foron fakfakiis tikii, ri famam pilpilmata isi aunbiing ae berberat ke God rin tapiek na malal.

²⁰ Wara le igii, foron fakfakiis tikii ri kiis arae foron tier foes ae rin laulau. Biil namin wolwol kiri tom, biil. God tom i ninwei ta u arae, isi rik parpar famu

²¹ isi aunbiing ae God in fasengsegeng ri koseng kamkabet ken minet, una memeh ae in ta u usuf berberat kia.

²² Kere usum le igii, foron fakfakiis tikii ri tongon ngange fangungut biitom, arae nenge fifin fatat in fafang.

²³ Biil e foron fakfakiis sau, kerer sabin ae God i ta ta Tanwa Kalkaluu usuf kerer, arae fafen famu kia. Kere sabin kere ngange fangungut na tanwa kerer, ke kere parpar famu isi aunbiing ae God in patak pes kerer arae berberat tutus kia, ke ik fasengsegeng pununfo kerer.

* **8:15:** Na orek Aramik, Aba le Tata **8:20:** Stat 3:17-19 **8:23:** 2Korin 5:2-4

²⁴ God i faliu ta kerer, pesu kere ka nene ini unune isi foron tier ae in tapiek. Isau male tikas ka kep ta tier ae i nene isi, ke biil sabin in nene, biil. Se i nene la isi tier ae ka kep ta u?

²⁵ Isau le, aunbiing kere nene isi tier ae biil biitom kere kep u, biil keren tuktuk.

²⁶ Arae sabin, Tanwa Kalkaluu tom i lupes kerer la, wara le biil ti rakrakai kirer. Ma biil kere usum na sani keren sising isi, isau le Tanwa Kalkaluu tom i sising la isi kerer, ini kalkalsakai ae biil ifasi rin puk u ini ti orek.

²⁷ Ma God ae i tie balrer la, i usum na wolwol ken Tanwa Kalkaluu, wara le Tanwa Kalkaluu i sising la namin wolwol ke God isi fanu kalkaluu.

²⁸ Ma kere usum le God i foimnge foron tier tikii una rokap ken fanse ae ri ier kanaka isi, ae ka kam pes ta ri namin wolwol kia tom.

²⁹ Wara le, fanse ae God i usum famu ta tom lo ri, ka kale pes ri isi rin tapiek arae ke Kalalik, isi ke Kalalik ik tapiek kalalik famu lon ifuun e tualik.

³⁰ Ma fanse ae i kale pes ta ri, ka kam pes ta ri. Ma fanse ae i kam pes ta ri, ka foteng ta ri le ri tortores. Ma fanse ae i foteng ta ri le ri tortores, ka me ta ri sabin.

Famais ke God usuf Kerer

³¹ Pesu, sani keren use u una foron tier igii? Male God i tibek kerer, ke se ifasi in tikale kerer?

³² God biil i rut ta ke Kalalik, i ta ufu ta tom isi kerer tikii. Male i tel ta u arae, ke arafah, biil in fen foes kerer ini foron tier tikii sabin?

³³ Se ifasi in tiu fanu ae God ka tim pes ta ri? God tom i foteng kerer le kerer foron tom tortores.

³⁴ Se ifasi in tara le keren fiu? Biil tikas! Karisito Iesu tom i met ta isi kerer. Ma biil i sau ae, biil. Ka apti fis sabin, ma igii, ka kiis na mia God, ke ka famam sising una lupes kerer.

³⁵ Se ifasi in tel ufu kerer koseng famais ke Karisito? Male kere kalsakai fangungut, le kere kiis na tatawin, le ri ta fangungut usuf kerer, le kere fitol, le biil ti kilgiliis kirer, le fatat keren fiu, le ri ier isi fapaket tura kerer, ke arafah, ti tier arae ifasi in tel ufu kerer koseng famais ke Karisito?

³⁶ Arae sau ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “I wara na asam,
ke foron biing tikii ri ka ier isi siimete kemem.
Ri par kemem sau arae foron sipsip,
ae ri geges isi siimete ri.”

³⁷ Biil tom. Taftawa foron tier ae in tapiek lo kerer, isau le, lo Karisito ae i ier kanaka isi kerer, ifasi keren tifat tom.

³⁸ Wara le, ia usum tom le, biil ti tier ifasi in tel ufu kerer koseng famais ke God: Minet, le liu, le foron angelo, le foron tanwa laulau, le ti matngan tier ae i tapiek igii, le in tapiek namih, le ti tier ae imel e rakrakai kia,

³⁹ le ti tier tinbae na mawe le na pikli. Biil sabin ti tier na fakfakiis ifasi in tel ufu kerer koseng famais ke God, lo Karisito Iesu Kumguui kirer.

9

I Purngis e Bala Pol isi Fan Israel

¹ Ia orek tekentu na asa Karisito, biil ia to lem. Tanwa Kalkaluu i fatekentu u na wolwol kiak le orek igii i tekentu, le

² ia mamais kanaka, ma fitliu balang i purngis,
³ isi foron tuaklik, foron tikiin mat kiak. Awii ngan, male in fasih, ke iak tampapak koseng Karisito ma iak fiu, isi rik kep fafaliu.

⁴ Ri fan Israel, fanu ae God i patak pes ta ri arae berberat tutus kia. Ka finngas ta memeh kia usuf ri, ka tel ta foron puput tura ri, ka ta ta nagonon usuf ri, ka finngas ta ri ini sinangun lotu tekentu, ke ka tel ta foron falimlim tura ri.

⁵ Ma foron aulaumet lo ri tinpakanini e Abaram, Aisak ke Jekop. Ke aunbiing sabin Karisito i tapiek kaltu toh, i pang na mat kiri. Ususefages fitliu usuf i, wara i God ken foron tier tikii. Amen.

Fulfule ke God

⁶ Aunbiing ia use u arae, biil ia use u le God biil i fasuut ta falimlim kia usuf fan Israel, biil. Wara le biil e fan Israel tikii ri fan Israel tekentu na mata God, biil.

⁷ Ke biil e foron tubutamat e Abaram tikii, ri berberat tutus kia, biil. Wara le God i fas ta Abaram aragii, “Fanu sau ae Aisak i fapuar ri, ri foron tubumtamat tutus.”

⁸ Kamtinan orek ae i aragii, biil e berberat tikii ae Abaram i fapuar ri, ri berberat ke God, biil. Berberat sau ae ri pang namin falimlim ke God, God i foteng ri arae foron tubutamat tutus e Abaram.

⁹ Ma falimlim ke God i aragii, “Na aunbiing aragii na bet apiek, ian fis, ke Sara ik fang ta nenge kalalik tamat.”

¹⁰ Nenge tier sabin, Rebeka, iwu e kalalik tamat kia, ma itikii sau e tama ruh, i e Aisak tubutamat kerer.

¹¹⁻¹² Isau le, na aunbiing iun kasang ae biil biitom ru pang, ma biil biitom ru tel ti sinang rokap le sinang laulau, God ka fas famu ta Rebeka aragii, “Neng lon kasang ae in pang famu in fafauun ken neng ae in pang namih.” God i tel u arae, una finngas u le biil i tim pes fanu la namin ti rokap na foim kiri, biil. Namin wolwol kia tom.

¹³ Arae tom ri ka siit ta u na Buk na Gogoh le, “Ia ier isi Jekop, isau le ia ememse Esau.”

¹⁴ Pesu, sani keren use u? Arafah, God biil i tel tortores na sinang? Auuh, biil!

¹⁵ Wara le i fas ta Moses aragii,
“Ia finngas famais kiak usuf ier ae ia ier isi mais u,
ke ian lupes ier ae ia ier isi lupes u.”

¹⁶ Pesu, fulfule ke God biil i wara na foron tier ae fanu ri ier isi, le ri tel u la, biil. I wara tom na famais kia.

¹⁷ Buk na Gogoh i use u ulo king Parau aragii, “Ia luun ta wo arae king, isi iak finngas rakrakai kiak lo wo, ma isi asang ik sararah na falifu tikii na piklinbat.”

¹⁸ Pesu, God in finngas famais kia usuf fanse ae i ier isi mais ri, ma ik fadorokai balan fanu ae i ier le in fadorokai balri.

¹⁹ Tarama tikas lo gam ik diik iau aragii, “Male i arae, ke isi sani biitom God ka tiu kerer? Wara le biil tikas ifasi in tikale sani ae God i ier isi tel u na liu kia.”

²⁰ Ier, o wol le wo se tom, isi ok kiliis orek ke God?
“Arafah, ifasi le nenge sospen in diik kaltu ae i tel
ta u le, ‘O tel iau aragii isi sah?’ ”

²¹ Arafah, gam wol le tom tel sospen, biil ifasi in
mi na wolwol kia tom ma ik tel ti sospen una piran
biing, ke ti sospen sabin una foron biing foes sau,
ini itikii sau e irin pisak, beh?

²² Ke ifasi sabin arae, taftawa le God ifasi tom
le in finngas ngaliaf ke rakrakai kia, isau le i fofu
tom usuf fanu ae ri kiis na piklin ngaliaf kia, ae ka
fageges ta ri isi rin fiu.

²³ I tel u arae, una finngas tara na memeh kia
usuf fanu ae ri kiis na piklin famais kia, ae ka
fageges ta ri isi rin kep memeh kia.

²⁴ Kerer sau e fanu ae kere kiis na piklin famais
kia. I kam pes ta kerer, biil lon fan Iudaia sau, biil,
lon fanu sabin ae biil ri fan Iudaia.

²⁵ Arae God i use ta u na buk ke profet Osea
aragii,

“Fanu ae biil ri fanu kiak,
ian foteng ri le fanu kiak.
Ke ier ae biil ia ier ta isi,
ian kating u.”

²⁶ Ke,
“Na maleh ae i fas ta ri le,
‘biil gam fanu kiak,’
rin foteng ri mang le,
‘berberat ke God ae i liu.’ ”

²⁷ Ma profet Aisaia sabin i ororek ta isi fan
Israel, aragii,

“Taftawa le wewes lon fan Israel in fasi arae
karkarat ae tole kiin,
isau le in tuul sau lo ri, Kumguui in faliu pes
u.

²⁸ Wara le, Kumguui in fasuut nagogon kia na
piklinbat,

in sangsangan ma in farop tikii u.”

²⁹ Profet Aisaia i use ta u sabin aragii,

“Male Kumguui ae Rakrakai kia i Liuliu Kulef
biil i suaf ufu ta ti fal lo kerer,
ke keren rop sikit arae fan Sodom,
ke arae fan Gomora.”

Fan Israel biil ri Unune

³⁰ Pesu, sani keren use u? Fanu ae biil ri fan
Israel biil ri engenges ta isi tapiek tortores, biil.
Isau le ri ka tapiek tortores na mata God, na unune
sau kiri.

³¹ Fan Israel ri engenges isi rin tapiek tortores,
aunbiing ri mi na nagogon, isau le biil bin ri
tortores na mata God.

³² Isi sanih? I wara le ri wol le rin tapiek tortores
na mata God na sinangun mi na nagogon, ma biil
na unune. Ri tipeh ta na fat ae ri tipeh la lo.

³³ Arae tom ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,
“Par u, ia luun ta nenge fat na Saion,
ae i tel fanu ri ka tipeh,
ma i e fatkiis ae i tel fanu ri ka luut la.
Isau le se i unune lo, biil in to matlawen.”

10

¹ Foron tuaklik, na liu tikii kiak, ke na foron
sising kiak usuf God, ia lala ier tom isi fan Israel
rin kep fafaliu.

² Ia usum rokap lo ri le, ri lala ier isi mi lo God, isau le biil ri usum le sal sa rin mi lo.

³ I wara le biil ri usum na sal ke God isi rin tapiek tortores lo na mata, ma ri wol le rin tapiek tortores namin wolwol kiri tom, pesu biil ri fapu ri na pikli God isi i tom ik foteng ri le ri tortores.

⁴ Karisito ka fasuut ta foron nagogon, isi se i unune ik tapiek tortores na mata God.

Fafaliu usuf Fanu tikii

⁵ Moses i ororek ta isi fanu ae ri mi na foron nagogon, le rin tapiek tortores arafa na mata God. I use ta u aragii, “Se i mi na pintokon foron nagogon tikii, in liu.”

⁶ Isau le Buk na Gogoh i ororek ta sabin isi fanu ae ri unune, le rin tapiek tortores arafa na mata God. I use u aragii, “Na balam, gong o use u le: Se in tatkau una kukulii?” (isi telpes Karisito uga na piklinbat.)

⁷ Ke gong o use u le, “Se in pu una salan foron minet?” (isi fapti pes Karisito tina minet.)

⁸ Isau le sani i use u? “Orek ae sau na fatat o, ae na ngusum ke ae na balam.” Orek ae, i e orek na unune ae kemem fafas ini. I aragii:

⁹ Male o fapos u ini ngusum le, Iesu i e Kumguui, ke o ka unune na balam le God i fapti fafis ta u tina minet, ke God in faliu wo.

¹⁰ Ma i wara na unune kiam na balam, ke God ik foteng wo le, o tom tortores. Ke i wara na fafapos kiam ini ngusum, ke ik faliu wo.

¹¹ Arae Buk na Gogoh i use u, “Se i unune lo, biil in to matlawen.”

¹² Fan Iudaia ke fanu ae biil ri fan Iudaia, ri fasi tikii sau: Itikii sau e Kumguui, i Kumguui kiri tikii, ma i sapeng e lima usuf fanu tikii ae ri fakam la usuf i.

¹³ Wara le, “Fanu tikii ae ri fakam na asa Kumguui, rin liu.”

¹⁴ Isau le, fanu rin fakam usuf i arafah, male biil ri unune lo? Ke rin unune lo arafah, male biil ri to ongen ti fafas lo? Ke rin ongen fafas lo arafah, male biil tikas i fafas ini usuf ri?

¹⁵ Ke rin fafas arafah, male biil tikas i wuun ri? Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh, “I rokap kanaka, e tapiek ken nenge tom fafas ae i la ini Rokay na Fafas.”

¹⁶ Isau le, biil fan Israel tikii ri somangat pes Rokay na Fafas, arae profet Aisaia tom i use ta u, aragii, “Kumguui, se tom ka unune na orek kimem?”

¹⁷ Pesu, kere unune wara le kere ongen Rokay na Fafas, ma fafas ae kere ongen u, i fafas lo Karisito.

¹⁸ Isau le ian diik aragii: Arafah, fan Israel biil biitom ri ongen ta Rokay na Fafas? Biil sau! Ri ka ongen ta u. Wara le, Buk na Gogoh i tara aragii, “Kine ri ka la tikii ta una falifu tikii na piklinbat, ma orek kiri ka sarara ta usuf fanu tikii na ifet e matan kif.”

¹⁹ Ian diik sabin aragii: Arafah, fan Israel biil ri malal lo? Ri malal sau lo. Wara le, na aunbiing ke Moses, God i use ta u aragii, “Ian tel gam fan Israel isi gamek ram na liu ken fanu

ae funmat kiri biil ti asa.
Ian fakut balmi,
wara lon fanu ae biil ti malal na wolwol kiri.”
²⁰ Ke Aisaia i kep balamas tom aunbiing i use orek
ke God, aragii,
“Fanu ae biil ri to im ta isi iau,
ri im tafe iau.
Ia tapiek tom sing fanu
ae biil ri diik isi iau.”
²¹ Isau le isi fan Israel, ka use u aragii,
“Na foron biing tikii ia sangal,
isi foron tom ongen fabulwar
ke foron tom arakausi.”

11

Ituul sau lon fan Israel God i Fule pes ta ri

¹ Pesu, ia ka diik: Arafah, God ka ta pokta ta usuf fanu kia, fan Israel? Biil tom! Wara le ia sabin ia nenge sakin Israel, nenge tubutamat e Abaram, tina mat ke Benjamin.

² God biil i ta pokta ulon fanu kia, ae pakanini tom i tim pes ta ri. Arafah, biil gam usum na orek ae na Buk na Gogoh ae i orek isi Elaija? I ususe an fan Israel usuf God ma ka tarah,

³ “Kumguui, ri ka siimete ta foron profet kiam, ke ri ka rabat ta foron salan tunmapek kiam. Ia keskes mang igii, ma ri ier sabin isi rin siimete iau.”

⁴ God ka kiliis u arafah? I kiliis u le, “Imel ifit e arip e fanu kiak ae biil tom ri ilepul ta usuf Bal.”*

10:20: Aisaia 65:1 **10:21:** Aisaia 65:2 **11:1:** Filipai 3:5 **11:3:**

1King 19:10,14 **11:4:** 1King 19:18 * **11:4:** Bal e asan nenge god famfabal, ae ri lotu la naisa

⁵ Ke ifasi sabin arae igii, God ka tim pes ta ituul sau e fan Israel, wara na famais kia, ae i ta foes u sau.

⁶ Male fulfule kia i wara na famais kia, ke, biil i wara na foim ae ri tel u. Male na foim, ke famais kia biil in famais tekentu.

⁷ Pesu, sani keren use u? Tier ae fan Israel ri famam im isi, ituul sau lo ri ae God i tim pes ta ri, ri ka kep ta u. Baban fanu tikii lo ri, ka sorokai ta e balri.

⁸ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh, aragii,
“God ka faruungruung ta wolwol kiri,
 ka fabau matri
isi biil ifasi rin par ti tier,
 ke ka fakutkut ta balbalu ri
isi biil ifasi rin ongen ti tier
 papang igii.”

⁹ King Dewit sabin i sising aragii,
“Aunbiing ri laes na foron tel inen,
 taftawa ik tapiek arae biin
 ke arae kuun,
taftawa rik tipeh
 ke rik luut,
arae fifiil kiri na sinang laulau ae ri tel ta u.

¹⁰ Taftawa matri ik kubunor
 ma biil ifasi rin par,
ma pokta ri ik puuw fitliu.”

Orek Fatoftof na iwu e Matngan Akan Olif

¹¹ Ke iak diik sabin aragii, “Arafah, aunbiing fan Israel ri luut tah, biil mang ifasi rin apti fis sabin?” Biil sau. Rin apti fis tom. Isau le, i wara na sinang laulau ae ri tel ta u, ke fafaliu ka la bin usuf fanu

ae biil ri fan Israel, isi fan Israel rik par u ma rik ram.

¹² Aunbiing fan Israel ri tel sinang laulau na mata God, God ka fakalok fanu tikii na piklinbat. Ri luut, ke God ka fakalok fanu bin ae biil ri fan Israel. Male i arae, ke aunbiing fan Israel rin fis usuf God, ke fafakalok in lala laumet mang tom.

¹³ Ia use foron tier igii usuf gam, ae biil gam fan Israel. God i tus pes ta iau arae aposel usuf gam, ma foim igii i tier laumet na liu kiak.

¹⁴ Ma wara na foim igii, awii ngan iak faram fanu kiak, fan Israel, isi fal lo ri rik kep liu.

¹⁵ Aunbiing God i ta pokta ulo fan Israel, ka ta fafaliu usuf fanu tikii na piklinbat. Ke aunbiing in somangat pes ri sabin, sani in tapiek? In ta liu usuf foron minet.

¹⁶ Male rin ta beret famu arae fafen usuf God, ke foron beret tikii ae i kalkaluu. Ke male baulin nenge au ke God, ke foron aka tikii sabin ke God.

¹⁷ Fan Israel ri arae rokap na au na olif. Ma gam ae biil gam fan Israel, gam arae olif aka. Ri bayi ufu ta fale akan rokap na au na olif, ma ri ka kep akan olif aka ke ri ka tugus u na au na olif ae. Ma igii, ka kep rokap na inen turim turan foron akan au tikii, na bauli. ¹⁸ Gong gam par pu na foron akan au ae ri bayi ufu tah. Male gam tel u arae, ke gamen wolpes u le, biil gam ta inen una baulin au, biil. Baulin au i ta inen usuf gam.

¹⁹ Ifasi gamen tara aragii, “Ri bayi ufu foron akan olif rokap, isi rik tugus iau na sala.”

²⁰ I tekentu, isau le ri bayi ufu foron akan au ae, wara le biil ri unune. Ma gam patep lo, wara na

unune kimi. Pesu, gong gam falaumet gam tom, isau le gamen sokeh.

²¹ Male God ka bayi ufu ta foron akan olif ae, ke gam wol le biil ifasi in bayi ufu akan olif aka ae ri tugus ta u sau?

²² Pesu, gamen usum na famais ke God ke ngaliaf kia. I finngas ngaliaf kia usuf fanu ae ri ongen fabulwar, ke ka finngas famais kia usuf gam, male gamen tifat na famais kia. Isau male biil, ke rin bayi ufu gam sabin.

²³ Male fan Israel ri ka wol fis ma ri ka unune, ke God in tugus fafis ri sabin una au na olif, wara le imel e rakrakai kia una tugus fafis ri sabin.

²⁴ Gam ae biil gam fan Israel, gam arae akan olif aka, ae ri bayi pes ta u sau, ke ri ka tugus u na nenge au na olif keskes, ae ri so ta u. Fan Israel ri arae akan au na olif ae ri so ta u, ma in malmu kanaka tom usuf God isi in tugus fafis u na au tom lo.

God in Faliu Fan Israel

²⁵ Foron tuaklik, ia ier le gamen malal na tier igii ae pakanini i kum tah, tarama gam ka falaumet paklu gam. Fale fan Israel ka kutkut ta e balri, isau le biil in to tara sikit arae. In papang sau na aunbiing wewes in suut lon fanu ae biil ri fan Israel rin unune lo God.

²⁶ Na sal sau igii, ke fan Israel tikii rik kep liu. Arae tom ri siit ta u na Buk na Gogoh, aragii,
“Tom fasengsegeng in la tina Saion,
ma ik fagiliim fafis fan Israel
isi biil mang rin ta pokta ri ulo God.

27 Ma igii e puput kiak tura ri:

Ian tel ufu foron sinang laulau kiri.”

28 Fan Israel ri tapiek tuui ken Rokap na Fafas, una rokap ken fanu ae biil ri fan Israel. Isau le God i ier tom isi ri, wara i tus pes ta foron tubutamat ri, Abaram, Aisak ke Jekop.

29 Wara le, foron fafen ae God i ta u, biil i kep fafis u la, ke fulfule kia, biil i sokiliis u la.

30 Pakanini, gam ongen fabulwar ta sing God, isau le, aunbiing fan Israel ri ongen fabulwar sing i, gam bin gam ka kep famais kia.

31 I arae ri sabin, igii ri ongen fabulwar, isi rik kep u sabin e famais ke God, wara na famais kia usuf gam.

32 Ke, God ka tel fanu tikii ri ka kamkabet na sinangun ongen fabulwar kiri, isi ik finngas famais kia usuf ri tikii.

Ususe Fages usuf God

33 Uu! I maut kanaka e minsik ke God,
turan rokap na wolwol,
ke tasum kia!

Foron wolwol kia,
biil ifasi tikas in usum lo.
Sal sala, biil ifasi tikas in tang u.

34 Se i usum na wolwol ke Kumguui?
Ma se ifasi in patrai u?

35 Se imel e tuka kia sing God
isi God ik kiliis fafis u usuf i?

36 Wara le God tom i fatapiek ta foron tier tikii,
ke ri liu sing i tom,
ma isi kia tom.

Keren usefages u,
fitliu ma biil ti farfarop lo.
Amen.

12

Gamen ta Pununfo gam arae Fafen usuf God

¹ Pesu, foron tuaklik, i wara na tara famais ke God, ia ka sising gam isi gamen ta pununfo gam usuf God arae fafen ae i liu, ma i kalkaluu. Matngan fafen ae, God in laes ini. Ma i e lotu tekentu kimi unaisa.

² Gong mang gam tinmi pes matngan liu sabin tina piklinbat, gong. Taftawa God tom ik sokiliis gam aunbiing i fafuu wolwol kimi, isi ifasi gamek tof u ke gamek usum na foron sinang ae God i ier isi. Foron sinang ae i rokap, i falaes u ma i tortores na mata.

³ Na famais ke God unaisang ka ta ta foim igii usuf iau. Pesu, ia ka fas temtem tikii lo gam le: Gong gam sik foes asmi tom, isau le gamen usum rokap tom lo gam, namin unune ae God ka ta ta u usuf temtem tikii lo gam.

⁴ Ifuun e irin pununfo kerer, ma temtem tikii lo ri, imel tom e temtem tikii na foim ri tel u la.

⁵ Ifasi sabin arae lo kerer. Kere fuun, isau le, itikii sau lo kerer na pununfo Karisito, arae foron irin pununfo. Ma temtem tikii na irin pununfo i tungtugus turim.

⁶ Na famais ke God, ka ta ta marmarsan fafen usuf kerer. Male nenge kaltu God ka ta ta fafen una orek profet usuf i, ke in tel u tom arae namin unune kia.

⁷ Male God i ta fafen usuf tikas una falupes, ke taftawa ik falupes. Ke male God i ta fafen usuf tikas una tel fafausum, ke taftawa ik tel fafausum.

⁸ Ke male God i ta fafen usuf tikas una farakrakai fanu, taftawa ik farakrakai ri. Ke male God i ta fafen usuf tikas una fafen, ke taftawa ik tel u ini liu tikii kia. Ke male God i ta fafen usuf tikas una tapiek famfamu, taftawa ik famu pes fanu tom ini rakrakai tikii kia. Ke male God i ta fafen usuf tikas una finngas sinangun famais, ke taftawa ik tel u ini gesges ae na liu kia.

Sinangun Famais na fatpoton foron Tom Unune

⁹ Sinangun famais kimi in tekentu. Gamen ememse sinang ae i laulau, ma gamek pose papte sinang ae i rokap.

¹⁰ Gamen famais faliu ini gam arae foron fatlatualik, ke gamek lala bulat faliu tom ini gam.

¹¹ Gong gam angos, isau le gamen rakrakai tom. Somangat pes Tanwa Kalkaluu isi in fapti balmi isi gamek tel foim ke Kumguui.

¹² Gamen laes aunbiing gam nene ini unune isi biing ke Kumguui. Gamen tifat tom na aunbiing na tatawin, ma gamek sising mulmul.

¹³ Gamen lupes fanu ke God ae ri lauu. Gamen falasan gam na somangat pes foron ses una fel kimi.

¹⁴ Gamen sising God isi in fakalok fanu ae ri ta fangungut usuf gam. Gamen fakalok ri ma gong gam sising isi God in luun tatawin na olri.

¹⁵ Gamen laes turan fanu ae ri laes, ke gamek teng turan fanu ae ri teng.

¹⁶ Gamen liu ini siaroh na fatpoto gam. Gong gam falaumet gam, isau le gamen gesges tom isi liu turim turan fanu ae asri biil i laumet. Ma gong gam wol le imel e tara tasum kimi.

¹⁷ Gong gam kiliis sinang laulau ken tikas ini sinang laulau, gong. Gamen totof tom isi tel sinang ae i tortores na matan fanu tikii.

¹⁸ Gamen rakrakai isi tel sani ae ifasi gamen tel u, una fatapiek siaroh turan fanu tikii.

¹⁹ Foron talang, gong gam kiliis sinang laulau ae ri tel u la ulo gam, gong. Gamen sokufu tom usuf God isi i tom in finngas ngaliaf kia. Wara le orek ke Kumguui ae ri ka siit ta u na Buk na Gogoh i aragii, “Iau tom ian kiliis fafis sinang laulau kiri, ian kiliis u.”

²⁰ Ri siit ta u sabin le,
“Male tuui kiam i fitol, fen u.

Male i metdan, faumin u.

Male on tel u arae,

ke in matlawen
kunan sinang laulau i tel ta u.”

²¹ Gong gam somangat pes sinang laulau isi in fapu gam, gong. Gamen fapu rakrakai ken sinang laulau ini rokap na sinang.

13

Gamen Fapu Gam tom na Piklin foron Famfamu

¹ Fanu tikii rin tobo fapu ri tom na piklin foron famfamu ae imel e kiiskiiis laumet kiri una nagogon, wara le biil ti famfamu i kep kiiskiiis una nagogon, male God biil i ta ta u usuf i. Ma foron

famfamu, God tom i ta ta kiiskiis una nagogon usuf ri.

² Pesu, male tikas biil i mi na nagogon ken foron famfamu, biil i mi na sani ae God ka luun ta u. Ma fanse ri tel u arae, rin dat nagogon ke God una olri tom.

³ Wara le, fanu ae ri tel rokap na sinang, biil ifasi rin soke foron tom nagogon, biil. Fanu sau ae ri tel sinang ae i laulau. Gam ier isi gong gam soke foron famfamu? Ke tel tier ae i rokap, isi rik usefages gam.

⁴ Wara le, foron famfamu ri foron tom foim ke God, ma i luun ta ri una rokap kimi. Isau male gam tel sinang laulau, ke gamen sokeh, wara le imel e rakrakai kiri una nagogon gam. Ri foron tom foim ke God, ma i luun ta ri una ta fangungut usuf fanu ae ri tel sinang laulau.

⁵ Pesu, gamen tobo fapu gam tom na piklin foron famfamu ae imel e kiiskiis kiri una nagogon. Biil gamen tel u sau, wara gam soke fangungut ae rin ta u usuf gam, biil. Gamen tel u wara gam usum le i tortores tom le gamen tel u arae.

⁶ Wara sabin ae gam ka fiil takiis, wara le foron famfamu ri foron tom foim ke God, ma foron aunbiing tikii kiri, ri ta u tom una tel foim.

⁷ Gamen ta sani ae i tortores isi gamen ta u, usuf temtem tikii. Usuf se ae i kep takiis la, ta takiis usuf i, ke usuf se ae i kep matan foron tier la, ta u usuf i. Usuf se ae i tortores isi rin bulat lo, bulat lo, ke usuf se ae i tortores isi rin sik asa, sik asa.

Famais i e Fasfasuut na Nagogon ke God

⁸ Gamen kiliis foron tuka kimi. Isau le nenge tuka kimi ae gong gam mangeh na kiliis u, i aragii, gamen famais faliu ini gam. Ma se i ier isi tala, ka tel fasuut ta nagogon ke God.

⁹ Ma foron nagogon aragii, “Gong o tel sinangun puur,” “Gong o siimete tikas,” “Gong o suk-sukuum,” “Gong o ram na tier ken tikas,” ma fale nagogon sabin, ri tikii ri kiis sau na itikii e nagogon igii, “On ier isi ier ae na fatat o, arae o ier isi wo tom.”

¹⁰ Se i ier isi ier ae na fatat u, biil in tel ti tier laulau ulo. Pesu, sinangun famais i e fasfasuut na foron nagogon tikii.

¹¹ Gamen tel foron tier igii, wara le gam usum na aunbiing igii. Aunbiing ka tapiek ta isi gamen mat tina masun, wara le fafaliu kirer ka fatfatat la mang, na aunbiing ae kere types unune tah.

¹² Wor ik rop mang, ma fatat ik ien. Pesu, keren tel ufu foron matngan foim tina kubunor, ma kerek kilkiliis ini foron ges una fapaket na malal.

¹³ Ke sinangu kerer in tortores arae fanu tina malal, ma gong arae fanu ae ri fatalmak isi umin dan rakrakai ke talos, ke ri tel sinangun puur ke sinangun tamfaes, ke sinangun fafating ke sinangun bala laulau.

¹⁴ Isau le, gamen kilkiliis ini Kumguui Iesu Karisito arae nenge kolos, ma gong gam wol isi mi na foron wolwol laulau ken liu tofe.

14

Gong gam Fapit kunan foron Tier ae biil gam

Malal lo

¹ Gamen somangat pes ier ae unune kia biil i rakrakai, ma gong gam fapit tura kunan fale tier ae biil i malal rokap lo.

² Unune ken nenge kalu i somangat ufu isi in ien foron tier tikii, isau le unune ken neng ae unune kia biil i rakrakai, i ien bi la sau.

³ Kalu ae i ien foron tier tikii, gong i par pu lon kalu ae biil i ien foron tier tikii la. Ke kalu ae biil i ien foron tier tikii la, gong i tiu ier ae i ien foron tier tikii, wara le God ka somangat pes ta u.

⁴ O seh, ma ok tiu fafauun ken nenge kalu keskes? I tifat, le i luut, i tier ken laulaumet kia. Isau le, in tifat, wara le Kumguui tom ifasi in fiti farakrakai u.

⁵ Nenge kalu i par nenge biing arae i kalkaluu lon fal. Isau le nenge kalu bin ka par foron biing tikii arae ri fasi tikii sau. Pesu, i rokap le temtem tikii tom in mi na sani ae i usum lo le i tortores na wolwol kia.

⁶ Ier ae i par nenge biing arae i kalkaluu lon fal, i tel u ini bulat usuf Kumguui. Ier sabin i ien foron gemgem la, i ien u ini bulat usuf Kumguui, wara le i ien u ini fotrokap usuf God. Ma ier ae biil i ien foron tier tikii, i tel u arae ini bulat usuf Kumguui, ma i fotrokap usuf God.

⁷ Wara le biil tikas lo kerer liu kia, kia tom. Ke biil tikas lo kerer minet kia, kia tom, biil.

⁸ Male kere liu, kere liu ke Kumguui. Ke male keren met, kere met sabin ke Kumguui. Pesu, kere liu le kere met, kerer ke Kumguui tom.

⁹ Wara ae Karisito ka met ke ka liu fis, isi ik tapiek Kumguui ken foron minet, ke ken fanu sabin ae ri liu.

¹⁰ Ier, isi sani o ka tiu tuamlik? Ke isi sani sabin o ka par pu lo tuamlik? Wara le kerer tikii, keren ti na nagogon na matan nian kiiskiis ke God.

¹¹ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,
“Kumguui i tarah,

‘Tekentu kanaka, ia liu,
ma ia falimlim le,
fanu tikii rin ilepul na matang,
ke rik fapos u ini ngusri
le iau e God.’ ”

¹² Pesu, temtem tikii lo kerer tom in use fafis sinangu usuf God.

Gong kere Faluut ti Tualikrer

¹³ Pesu, gong mang kere fatiu faliu ini kerer. Isau le, gamen wolpes u sabin le gong gam tel ti sinang isi fatel ti tualik gam na asa Iesu, isi ik luut na sinang laulau.

¹⁴ Lo Kumguui Iesu, ia usum, ma imel e rakrakai na wolwol kiak le, biil ti inen ae biil i tortores isi keren ien u. Isau le, male tikas i wol le nenge inen biil i tortores isi in ien u, ke gong i ien u.

¹⁵ Male tuamlik na asa Iesu i luut e unune kia, wara na sani o ien u, ke biil o finngas sinangun famais, biil. Gong o falaulau tuamlik ae Karisito i met ta isi, ini sani o ien u, gong,

¹⁶ tarama ri ka use falaulau tier ae o wol le i rokap.

¹⁷ Wara le na matanfuntih ke God, ien ke yin biil e temin tier, biil. Isau le temin tier e tortores

na sinang, siaroh ke laes ae Tanwa Kalkaluu i fatapiek u la.

¹⁸ Ma se i tel foim ke Karisito ini matngan sinang aragii, God in laes ini, ke fanu sabin rin somangat ini.

¹⁹ Pesu, keren totof rakrakai tom isi keren tel sinang ae in fatapiek siaroh ma in farakrakai faliu kerer.

²⁰ Gong gam falaulau foim ke God, wara sau na inen, gong. Foron inen tikii i tortores isi rin ien u, isau le biil i tortores isi tikas in ien ti tier ae i fatel neng ma ka luut na sinang laulau.

²¹ In rokap kanaka le gong o ien gemgem, ke gong o umin wain, le on tel ti tier sabin aiwa ae in fatel tuamlik isi ik luut.

²² Pesu, sani ae o unune le i tortores isi on tel u, i tier kiam sau tura God. I kalok e ier ae wolwol kia biil i sir kunan sani ae i tel ta u, ae i usum le i tortores.

²³ Isau le kaltu ae i wu e wolwol kia na inen ae i ien u, i tel sinang laulau male i ien u, wara le biil i ien u namin unune kia, biil. Wara le foron tier tikii ae biil i la tina unune, i sinang laulau.

15

Keren Lupes Fanu ae Unune kiri biil i Rakrakai

¹ Kerer ae unune kirer i rakrakai, foim kirer una lupes fanu ae unune kiri biil i to rakrakai, ma gong kere wol sau lo kerer, gong.

² Temtem tikii lo kerer in wol tom isi ier ae na fatat u una rokap kia, isi ik farakrakai u.

³ Wara le Karisito sabin, biil i wol lo i tom, biil. Arae tom ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “God,

foron orek laulau ae fanu ri use ta u lo wo, i luut na olong.”

⁴ Wara le, foron orek tikii ae pakanini ri siit ta u na Buk na Gogoh, ri siit ta u una fausum kerer, isi keren tifat na palgan tatawin, ke una farakrakai balrer, aunbiing kere nene ini unune isi God in fasuut foron falimlim kia.

⁵ Ia sising le God ae i ta sinangun tifat la na palgan tatawin, ke ae i farakrakai balrer la, in faturim wolwol kimi aunbiing gam mi lo Karisito Iesu,

⁶ isi ini itikii e balmi ke itikii e ngusmi gamek usefages God Tama Kumguui kirer, Iesu Karisito.

Karisito i Tapiiek isi Fanu sabin ae biil ri Fan Iudaia

⁷ Pesu, gamen somangat faliu ini gam, arae tom Karisito ka somangat pes ta gam, isi gamen ta memeh usuf God.

⁸ Ia fas gam, Karisito i tapiiek arae nenge tom foim una lupes fan Iudaia una finngas u le orek ke God i tekentu, aunbiing i fasuut foron falimlim ae God i tel ta u usuf foron tubutamamat ri.

⁹ I tel u arae, isi fanu ae biil ri fan Iudaia rik usefages God isi famais kia, arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,

“Pesu, ian usefages o na fatpoton fanu
ae biil ri fan Iudaia.

Ian sek foron seksek una sik asam.”

¹⁰ Nenge orek sabin i tara aragii,

“Gam ae biil gam fan Iudaia, gamen laes turan fanu kia.”

¹¹ Ke neng sabin i aragii,

“Gam tikii ae biil gam fan Iudaia,
gamen usefages Kumguui,
ma gam, fanu na marmarsan falifuh,
gamen sek foron seksek an ususefages un-
aisa.”

¹² Aisaia sabin i use ta u aragii,

“Nenge bawu Jesi* in kuumpiek,
ae in nagogon fanu tikii na marmarsan
maleh,

ma fanu ae biil ri fan Iudaia
rik nene isi ini unune.”

¹³ Ia sising le, God ae i farakrakai kerer la isi
nene ini unune, in fafuun gam ini tara laes tu-
ran siaroh, aunbiing gam luun unune lo, ma na
rakrakai ken Tanwa Kalkaluu, ik fafuun liu kimi
ini sinangun nene ini unune.

Pol i e Tom Fafas usuf Fanu ae biil ri Fan Iudaia

¹⁴ Foron tuaklik, ia usum rokap tom le gam fuun
ini foron rokap na sinang, ke marmarsan tasum,
ma ifasi gamen fausum fal.

¹⁵ Isau le fale orek kiak usuf gam i rakrakai
kanaka, ma ia siit u una fapitil pes wolwol kimi
sabin, wara le, na famais ke God unaisang,

¹⁶ ia ka tapiek tom foim ke Karisito Iesu usuf
fanu ae biil ri fan Iudaia. Ma ia tel foim arae
nenge pris na fafas ini Rokap na Fafas ke God, isi
fanu ae biil ri fan Iudaia rik tapiek arae fafen ae
God in somangat pes u, ma Tanwa Kalkaluu tom i
fakalkaluu u.

^{15:12:} Aisaia 11:10 * ^{15:12:} Jesi e tama king Dewit. Na orek
ken foron profet ri use u le namih, nenge king in tapiek tina mat ke
Jesi.

¹⁷ Pesu, lo Karisito Iesu, ifasi ian got ini foim kiak usuf God,

¹⁸⁻¹⁹ ma biil ini ti tier awii, biil. Ian use sani sau ae Karisito i tel ta u na foim kiak ke na orek kiak, na rakrakai tina foron fakileng, ke foron tier an fabitit, ke rakrakai ken Tanwa Kalkaluu, una lame fanu ae biil ri fan Iudaia isi rik wong sing God. Ia ka fasuut ta foim kiak na fafas ini Rokap na Fafas lo Karisito, na foron falifu tikii types u na Ierusalem papang na Ilirikum.

²⁰ Tara wolwol kiak tom le ian fafas ini Rokap na Fafas una falifu ae biil biitom ri usum lo Karisito, isi biil ian tel fel na olon waran singlen ae nenge kaltu keskes i luun ta u.

²¹ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,
“Fanu ae biil biitom tikas i fas ri ini,
rin par,
ke fanu ae biil biitom ri ongen u,
rik malal.”

²² Ifuun e aunbiing ia ier la isi la unaismi, isau le ia muduung na foim igii, pesu biil tom ia la tah.

Pol i Puput isi Laum Fan Rom

²³ Isau le igii, biil mang ti foim kiak na foron falifu igii, ma na ifuun e bet ia lala ier ta isi par gam, pesu,

²⁴ ia ka puput mang isi ian par gam aunbiing ian la una Spein. Ia unune le ian laum gam na ninla kiak ma ian lala laes isi kiis tura gam na fatuklin aunbiing. Ma nami gamek lupes iau na ninla kiak una Spein.

²⁵ Isau le igii, iak la ta bii una Ierusalem isi lupes fanu kalkaluu ke God.

²⁶ Wara le fanu na falifu na Masedonia ke na Akaia ri laes isi lilin turim una fen foron lauu na fatpoton fanu kalkaluu ke God na Ierusalem.

²⁷ Ri laes isi lilin turim, ma i tekentu, imel e tuka kiri lon fan Iudaia. Wara le, fanu ae biil ri fan Iudaia imel e su kiri sabin na foron fafakalok na tanwa ae God i fakalok fan Iudaia ini. Pesu, ka mel e tuka kiri lon fan Iudaia, isi rin ta falupes usuf ri ini foron fafakalok na pununfo.

²⁸ Ma aunbiing ia ka tel ta foim igii, ke ia ka filange ta fafen kiri, namih, iak la isi par gam na ninla kiak una Spein.

²⁹ Ia usum le aunbiing ian tapiek naismi, ian tapiek ini fafakalok ke Karisito ae ifuun kanaka.

³⁰ Foron tuaklik, ia piispiis gam na asa Kumguui kirer Iesu Karisito, ma na famais ken Tanwa Kalkaluu, isi gamen ti turang na foron tatawin kiak, aunbiing gam sising usuf God isi iau.

³¹ Gamen sising le God in faliu iau koseng fan Iudaia ae biil ri unune. Ke gamen sising sabin isi fanu kalkaluu ke God na Ierusalem rin somangat pes foim kiak,

³² isi na wolwol ke God, iak la unaismi ini laes ma aunbiing kere kiis turim iak rakrakai fis.

³³ Ma ia sising le God ae i ta siaroh la in kiis tura gam tikii. Amen.

16

Orek an Famais ke Pol

¹ Ia ier isi gamen usum le Fibi i rokap na fenelik kerer, ma i nenge tom foim ken foron tom unune na Senkria.

² Ia sising gam le gamen somangat pes u na asa Kumguui, na matngan sinang ae i tortores isi fanu kalkaluu ke God rin tel u, ma gamek lupes u ini sani in dar u, wara le i ta tara falupes ta usuf fanu fuun, ke usuf iau sabin.

³ Gamen ta orek an famais kiak usuf Prisila ru e Akuila, ru iun tikiin foim kiak lo Karisito Iesu.

⁴ Ru lin ta liu kiruh isi lupes iau. Ia fotrokap kanaka isi ruh. Ma biil e iau keskes sau, biil. Foron uh na tom unune tikii sabin ae biil ri fan Iudaia, ri fotrokap usuf ruh.

⁵ Ta orek an famais kiak usuf foron tom unune ae ri la turim la na fel kiruh.

Ta orek an famais kiak usuf Epenetus, rokap na talang. I kaltu famu na falifu na Eisia ae i unune lo Karisito.

⁶ Ta orek an famais kiak usuf Maria ae i foim rakrakai ta isi lupes gam.

⁷ Ta orek an famais kiak usuf Andronikus ru e Junias, ru iun sikinting lo iau ae kemtuul kiis turim ta na kamkabet. Asru i laumet na fatpoton foron aposel, ma ru unune famu lo Karisito, lo iau.

⁸ Ta orek an famais kiak usuf Ampliatas ae ia ier kanaka isi na asa Kumguui.

⁹ Ta orek an famais kiak usuf Urbanus, i tikiin foim kirer lo Karisito, ke usuf Stakis, rokap na talang.

¹⁰ Ta orek an famais kiak usuf Apeles, i kaltu tu na mata Karisito.

Ta orek an famais kiak usuf fanu ae na matanfel ke Aristobulus.

¹¹ Ta orek an famais kiak usuf Erodion, i sikinting lo iau.

Ta orek an famais kiak usuf fanu ae na matanfel ke Narsisus ae ri ke Kumguui.

¹² Ta orek an famais kiak usuf Trifena ru e Trifosa, iun fifin ae ru foim rakrakai ta na foim ke Kumguui.

Ta orek an famais kiak usuf Persis, rokap na talang, nenge fifin sabin ae i foim rakrakai tah na foim ke Kumguui.

¹³ Ta orek an famais kiak usuf Rufus, ae Kumguui tom i tim pes ta u, ke usuf tina Rufus, ae i arae tinang sabin.

¹⁴ Ta orek an famais kiak usuf Asinkritus, Flegon, Ermes, Patrobas, Ermas ke foron tualikrer ae naisri.

¹⁵ Ta orek an famais kiak usuf Filologus, Julia, Nereus ke usuf fenelik, ke usuf Olimpas turan fanu tikii ke God ae naisri.

¹⁶ Aunbiing gam fatafe, gamen fador faliu ini gam ini sinang ae i kalkaluu.

Foron uh na tom unune, ri tikii ri ta orek an famais kiri usuf gam.

Fale Fafanau ke Pol

¹⁷ Foron tuaklik, ia fas gam isi gamen tumarang isi fanu ae ri fatapiek tampaek la na fatpoto gam, ma ri ka tel kale salsalmi ini fafausum ae i neng keskes na fafausum ae gam ka kep ta u. Gamen fin koseng ri.

¹⁸ Wara le matngan fanu arae, biil ri mi lo Karisito Kumguui kirer, biil. Ri mi la sau na foron matngan sinang ae pununfo ri i ier isi. Ri ka fabal wolwol la ken fanu ae i kalwa bii e wolwol kiri, ini foron musmus na orek ke ini foron moek na orek kiri.

¹⁹ Fanu tikii ri ka ongen ta sinangun wong kimi, pesu, ia ka lala laes ini gam. Isau le ia ier isi in mel e rokap na wolwol kimi ini sani ae i rokap, ma gamen sengsegeng koseng sani ae i laulau.

²⁰ God ae i ta siaroh la, fatat in fose fapekpekes Satan na piklin kekmi.

Famais ke kirer Kumguui Iesu in kiis tura gam.

Orek an Famais usuf Fan Rom

²¹ Timoti, tikiin foim kiak i tule orek an famais kia usuf gam. Lusius, Jeisen ke Sosipater sabin rit-uul tule orek an famais kirituul usuf gam. Rituul tuul sikinting lo iau.

²² Ia, Tertius, ia siit papte ta foron orek na leta igii, ma ia ta orek an famais kiak usuf gam na asa Kumguui.

²³⁻²⁴ Gaius, i ta orek an famais kia usuf gam. Iau turan foron tom unune tikii igii, kemem laes isi fofonoi kia na matanfel kia.

Erastus, ae i parpar la na pitkalang ken tara maleh igii, ke Kuartus, tualikrer, ru tule orek an famais kiruh usuf gam.

Ususefages

²⁵ Keren ta memeh usuf God! I tel gam ka tifat na unune kimi, namin Rokap na Fafas lo Iesu Karisito

ae ia fafas ta ini. Na fafas ae, God ka famalal puput kia, ae i kum ta tinpakanini tom.

²⁶ Isau le igii, namin sisiit ken foron profet, ke na orek ke God ae i liu fitliu, puput kia ka malal mang usuf fanu tikii na piklinbat, isi ri sabin rik unune lo God, ma rik wong sing i.

²⁷ Wara na foim ke Iesu Karisito, fitliu keren ta ususefages usuf i, itikii sau e God ae ifuun ini rokap na wolwol! Amen.

Fanamaket Baibel
The New Testament in the Fanamakët Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Fanamakët long Niugini
copyright © 2011-2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fanamakët

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-03-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files
dated 13 Dec 2023

8f38b319-3df0-59e5-9ee5-193b805bbef2